

Lausunto 3.10.2022

Aihe: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Suomen Taiteilijaseura kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtion talousarviota koskien.

Kiinnitimme erityisesti huomiota seuraaviin neljään seikkaan:

- 1. Taiteen ja kulttuurin rahoitusta tulee vahvistaa pitkäjänteisesti.**
- 2. Kuvataiteen rahoitus tulee nostaa yhdenvertaiseen asemaan muiden taiteenalojen kanssa.**
- 3. Näyttelypalkkioiden vakiinnuttaminen on tärkeä askel kohti reilumpia korvauskäytäntöjä.**
- 4. Taiteilijaeläkkeisiin ja taiteilija-apurahoihin kohdistuu valtava hakupaine.**

1. Taiteen ja kulttuurin rahoitusta tulee vahvistaa pitkäjänteisesti

Kulttuurin rahoituksen tasoon ei talousarvioesityksessä esitetä merkittäviä muutoksia. Kiitämme siitä, että rahapelitoiminnan tuottojen väheneminen ei ole johtanut taide- ja kulttuuribudjetin leikkauksiin ensi vuonna.

Korona on ollut koko kulttuurialalle koettelemus, ja kuvataiteen alalla vaikea kokonaistilanne voimisti entisestään koronan vaikutuksia. Viimeisimmässä Suomen Taiteilijaseuran laatimassa koronan vaikutuksia selvittäneessä kyselyssä 58 % kyselyyn vastanneista kuvataiteilijoista kertoi kokeneensa ansiomenetyksiä koronan takia syksyllä 2021.

Tarve koko kulttuurialan jälleenrakennustyölle on edelleen suuri. Opetus- ja kulttuuriministeriön Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän esitykset ovat tarkkaan pohdittuja ja ne viitoittavat hyvin, minkä kokoluokan toimia kulttuurialan jälleenrakennus vaatii: kulttuuribudjetin nosto, freelancereiden aseman parantaminen sekä apurahojen määrän lisääminen ja tasokorotus.

Taiteen ja kulttuurin rahoitusta tulee vahvistaa pitkäjänteisesti, jotta taiteen ammattilaisten työllistyminen, organisaatioiden toimintamahdollisuudet, kulttuurin alueellinen saavutettavuus ja taiteen moninaisuus voidaan turvata. Taiteen ja kulttuurin

osuus on nostettava tulevalla hallituskaudella 1,0 %:iin ja asteittain 2,0 %:iin valtion talousarvion kokonaismenoista.

Prosenttiperiaatteen tukemisen jatkaminen on tärkeää ja johdonmukaista työtä laadukkaamman ympäristön eteen sekä taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien parantamiseksi.

2. Kuvataiteen rahoitus tulee nostaa yhdenvertaiseen asemaan muiden taiteenalojen kanssa

Visuaalisten taiteenalojen osuus valtion kulttuuribudjetista on tällä hetkellä vain 1 % (15,6 M€), taide- ja yhdistelmä museoiden osuus mukaan laskettunakin 4 %. Vastaavasti esimerkiksi esittävän taiteen rahoitus on 20 %. Kuitenkin kuvataiteen kävijämäärät ovat suuremmat kuin teatterin, tanssin ja sirkuksen yhteensä. Kuvataiteen kentällä ei ole VOS-järjestelmää, joka vahvistaisi alan rahoitusta ja työllistäviä rakenteita.

Kuvataide on nykyisin rahoituskuopassa. Kuvataiteen rahoitus tulee nostaa yhdenvertaiseen asemaan muiden taiteenalojen kanssa. Lisärahoituksella vahvistetaan kuvataiteen saavutettavuutta sekä edistetään kuvataidealan työllisyyttä.

3. Näyttelypalkkioiden vakiinnuttaminen on tärkeä askel kohti reilumpia korvauskäytäntöjä kuvataidealalla

On hienoa, että valtion talousarviossa jatketaan näyttelypalkkion vakiinnuttamista. Näyttelypalkkiomallia on valmisteltu Suomessa huolellisesti ja pitkään kansainvälisiä vertailukohtia hyödyntäen, ja nykyinen määräraha näyttelypalkkioihin on otettu taiteilijakunnan keskuudessa vastaan toiveikkaana.

Seuraava luonteva askel kuvataiteilijoiden sopimus- ja korvauskäytäntöjen parantamiseen on näyttelypalkkiojärjestelmän laajentaminen koskemaan myös ei-kaupallisia gallerioita ja muita näyttelytiloja opetus- ja kulttuuriministeriön näyttelypalkkioita pohtineen työryhmän suositusten mukaisesti. Työryhmän näkemyksen mukaan mallin piiriin tulisivin kuulua museoiden lisäksi näyttelyjärjestäjät, jotka saavat merkittävää toiminta-avustusta Taiteen edistämiskeskukselta.

Vuodelle 2023 osoitettu 1 M€:n määräraha mahdollistaa mallin käyttöönoton taidemuseoissa, mutta ei pienemmissä näyttelyorganisaatioissa. Myös museoita pienemmillä visuaalisen alan näyttelytoimijoilla, kuten taidegallerioilla ja taiteilijajärjestöillä, on vahva halu sitoutua malliin ja omaksua se osaksi alan yleisiä korvauskäytäntöjä.

Suomen Taiteilijaseura on selvittänyt suuntaa-antavan kustannusarvion näyttelypalkkiomallin laajentamiseen taidemuseoiden ohella ei-kaupallisiin gallerioihin ja näyttelytiloihin. Tällaiset galleriat ja näyttelytilat ovat tyypillisesti taiteilijajärjestön, kunnan tai yhdistyksen hallinnoimia, ja ne sijaitsevat laajasti eri puolilla Suomea. Näyttelypalkkioiden käyttöön ottaminen ei-kaupallisella gallerioissa ja näyttelytiloissa kustantaisi noin 1,8 miljoonaa euroa vuodessa. Nykyisen museoiden 1 miljoonan euron avustuksen lisäksi laajennetun mallin kustannus olisi siis 2,8 miljoonaa euroa vuodessa. Kyseessä on suunta-antava arvio kustannuksista.

Tuoreen kuvataiteen tilaston mukaan vuonna 2021 gallerioista vain 16 % maksoi taiteilijalle aina näyttelypalkkion tai päivärahan. Sen sijaan suurin osa gallerioista (57 %) perii taiteilijalta näyttelyvuokraa tai -maksua ainakin osassa näyttelyistä (Frame Finland 2022).

Kuvataiteilijoiden tulotaso on kaikista taiteilijaryhmistä heikoin (Rensujeff 2015). Näyttelypalkkioiden laajentamisella voidaan luoda kuvataiteen kentälle uusi työllistävä rakenne, joka merkittävästi kohentaa kuvataiteilijoiden mahdollisuuksia elää työllään.

4. Taiteilijaeläkkeisiin ja taiteilija-apurahoihin kohdistuu valtava hakupaine

Niin taiteilijajärjestöt, Taideneuvosto kuin esimerkiksi eduskunnan valtiovarainvaliokunta (VaVM 33/2021 vp) ovat jo pitkään huomauttaneet, että taiteilijaeläkkeiden määrä on riittämätön. Hakijoista vain joka kymmenennelle voidaan nykyisellään myöntää taiteilijaeläke. Hakijamäärät ovat suurimpia kuvataiteen ja musiikin alalla. Valtion ylimääräiset taiteilijaeläkkeet ovat tärkeä keino torjua taiteilijoiden vanhuusköyhyyttä. Niitä myönnetään vuosittain kuitenkin vain noin 50 kappaletta kaikille taiteenaloille yhteensä. Taiteilijaeläkkeiden määrää tulee kasvattaa vuosittain sadalla kappaleella. Taiteilijaeläkkeiden nostaminen yhteensä 150 ammattitaiteilijalle kustantaisi yhteensä 2 985 000 €.

Sama hakupaine koskettaa valtion taiteilija-apurahoja. Esimerkiksi tänä vuonna kuvataiteen alan valtion taiteilija-apurahoihin jätettiin lähes tuhat hakemusta, joista 74 taiteilijaa sai apurahan. Taiteen edistämiskeskuksen mukaan taiteilija-apurahojen hakemusten määrä on kasvanut kahdessa vuodessa 26 prosenttia.

Apurahajärjestelmä on suora, kustannustehokas tapa tukea taiteellista työtä ja siten hankkia yhteiskunnan käyttöön luovaa ajattelua. Vuosittain jaettavien taiteilija-apurahojen määrää tulee kasvattaa sadalla kappaleella. Taiteilija-apurahat tulee jakaa eri taiteenaloille hakupaineen mukaisesti.

On hyvä huomata, että taiteilija-apurahat luotiin vastaamaan suomalaisten mediaaniansiota, mutta vuosikymmenten kuluessa apurahojen taso on jäänyt jälkeen suomalaisten keskiansiosta, tasokorotuksesta huolimatta. Suomalaisten palkka- ja palkkiotulojen mediaani 6/2022 oli 3 444 euroa. (Lähde: Tilastokeskus.), taiteilija-apurahan suuruus vuonna 2023 on 2 080,42 euroa/kk.

Taide on työtä siinä missä muukin työ, ja taiteilijat ovat korkeasti koulutettuja ammattilaisia. Apurahan tason korottaminen ja määrän lisääminen ovat tehokkaita keinoja tukea taiteilijakunnan toimeentuloa ja arvostaa taiteellista työtä.